

Dames en heren,

Namens het Presidium van de Tweede Kamer heet ik u van harte welkom bij de presentatie van de 'evaluatie van de kabinetsformatie 2012'. Een bijzonder welkom voor de mensen die actief betrokken waren bij de kabinetsformatie, en natuurlijk voor de onderzoekers, Paul Bovend'Eert en Alexander van Kessel. Het is jammer dat uw collega, Carla van Baalen, vandaag wegens ziekte niet aanwezig kan zijn.

Nog niet zo lang geleden nam ik – ook in deze zaal – het Jaarboek Parlementaire Geschiedenis in ontvangst. In mijn toespraak toen, probeerde ik het Verantwoordingsdebat in een breder perspectief te plaatsen. De rode draad door mijn verhaal, was dat Kamerleden voortdurend terugblikken, om te kijken wat er in de toekomst beter kan. De evaluatie van de kabinetsformatie bevestigt die stelling. Het laat zien dat de Kamer niet bang is, om buitenstaanders te vragen te reflecteren op haar eigen functioneren, als daar een concrete aanleiding voor is.

In dit geval was die aanleiding er. De kabinetsformatie van 2012 was uniek. Niet lang daarvoor, in maart 2012, besloot de Tweede Kamer om artikel 139a van het Reglement van Orde te wijzigen, en de regie in de kabinetsformatie naar zich toe te halen. Op papier leek dat eenvoudig. Het waren maar een paar regeltjes, die werden veranderd. Maar achter die regeltjes – achter dat ene gewijzigde artikel – ging een fundamentele verandering schuil. Het was voor het eerst in de Nederlandse geschiedenis, dat het staatshoofd geen actieve rol in de kabinetsformatie speelde. Ik vind het knap hoe mijn voorganger, Gerdi Verbeet – vandaag helaas verhinderd – en de Griffier, Jacqueline Biesheuvel, de wensen van de politiek wisten te vertalen in een procedure die op hoofdlijnen hetzelfde bleef, maar die tegelijkertijd wezenlijk anders was dan in de tweehonderd jaar daarvoor.

En dat kon niet in de luwte. Staatsrechtgeleerden buitelden over elkaar heen met interpretaties en opvattingen. De kranten stonden wekenlang vol met ingezonden stukken. In die dynamiek moesten de Voorzitter en Griffier de ongeschreven regels van de kabinetsformatie ontleden en opnieuw betekenis geven; moesten ze alle rollen opnieuw definiëren. Ondanks een gedegen voorbereiding, bleek de praktijk soms weerbarstig. Tijdens de formatie kwamen er vragen op die niet waren voorzien, maar die wél een antwoord behoefden.

De afloop kennen we. Er zit een kabinet, en de Kamer spéelde de hoofdrol tijdens de formatie. Maar is dat nu *dankzij* of *ondanks* de aanpassing van het Reglement van Orde? Voldoet artikel 139a zoals we dat met elkaar op papier hebben gezet, of moet het artikel worden aangepast? Dat is in de kern de vraag die het Presidium in het najaar van 2013 aan de commissie Bovend'Eert heeft voorgelegd. Wat nooit ter discussie stond, is het principe van de kabinetsformatie 'nieuwe stijl'. Voor de Kamer is het niet de vraag *of* we op de ingeslagen weg verder gaan, maar *hoe* we dat het beste kunnen doen.

Dat de evaluatie is uitgevoerd door onderzoekers van de Radboud Universiteit in Nijmegen, sluit mooi aan op onze ambitie om de wereld van de politiek en de wereld van de wetenschap dichter bij elkaar te brengen. De kabinetsformatie is een onderwerp dat zich bij uitstek leent voor een wetenschappelijke analyse. Ik heb begrepen dat het onderzoek van de commissie start met 'algemene staatsrechtelijke en staatskundige kanttekeningen', en dat er in het rapport een gedetailleerde reconstructie is opgenomen, waarin de formatie bijna van minuut tot minuut wordt beschreven. Er staat nog *nét* niet in hoe laat de lichten uitgingen, of wat er tijdens die lange vergaderingen zoal werd gegeten. Misschien dat de minister-president of de informateurs daar later opheldering over kunnen geven... ik sluit in ieder geval niet uit dat er ook drop en gevulde koeken op tafel kwamen.

Dames en heren,

Ik geef het woord graag aan de heer Bovend'Eert en zijn commissie, voor een toelichting op hun rapport. Maar niet voordat ik u namens het Presidium heb bedankt voor al het werk dat u in de afgelopen maanden heeft verzet. Het Binnenhof is het thuis van verrassingen en onverwachte wendingen. Maar wát we kunnen beïnvloeden of plannen, dáár willen we grip op hebben. Ik hoop dan ook dat uw rapport inzichtelijk maakt wat er goed ging tijdens de kabinetsformatie, en wat de eventuele verbeterpunten zijn voor de toekomst. Zodat we kunnen leren van onze eigen praktijk, en het onverwachte altijd een paar passen voor zullen blijven.

Dank u wel.